

fältarbete och lider dessutom av den "fältarbetsroman-tik" förf. själv gjort sig till exponent för. "Fältarbete" är också något som han, till skillnad från Löfgren, exklusivt förbehåller "forskarens *personliga* möte med människor som studieobjekt, meddelare, informanter och intervjupersoner" (s. 113 min kurs.). Andra metoder och materialkategorier berörs inte alls. I själva verket är det ju få avhandlingar som primärt bygger på fältarbete i bemärkelsen deltagarobservation. Desto fler bygger på arkivmaterial av olika slag och för den arkivintresserade finns inte mycket vägledning att hämta i Ehns framställning.

Styrkan i texten ligger istället i förmågan att lyfta fram "vad som sker i huvudet på en etnolog". Detta inifrån-perspektiv är bokens sammanhållande tema. Och det är just denna ambition som gör boken synnerligen lämplig att sticka i händerna på grundkursens nybörjare. För i sitt vindlande berättande lyckas Ehn och Löfgren faktiskt väl i ambitionen att fånga något av vad etnologin "är". Eller åtminstone vad etnologi är ur ett ehnskt och löfgrenskt perspektiv.

Ehn & Löfgren undviker blygsamt att diskutera sina egna bidrag till etnologins historia. Löfgren beskriver inledningsvis ämnets livscykel som en pendling mellan faser dominerade av "pionjärer", "ämneshbyggare" och "självbetraktare". Men, som Löfgren påpekar, kan faser också betraktas som "roller som kan förenas i en och samma forskarkarriär" (s. 17). Tveklöst började de själva en gång som självbetraktare; de som ifrågasätter och förändrar. Men frågan är om de inte nu, med professors värdighet och över 30 år inom ämnet, glidit över till att bli ämneshbyggare, de som skriver handböcker och lägger ämnet till rätta. För det är ett veritabelt "nationsbygge" Ehn och Löfgren ägnat sig åt. I sina försök att beskriva "landet etnologi" underkommunicerar de måhända omfattningen och betydelsen av de tvärvetenskapliga kontakter och nätverk många etnologer är verksamma i och de idéströmmar och intresseområden vi delar med andra, t.ex. historisk antropologi, feminism och cultural studies. Många etnologer känner sig nog väl så hemma i sina tvärvetenskapliga nätverk som inom det egna ämnet.

Men lika nödvändiga för ett ämnes utveckling som pionjärer och självbetraktare är också ämneshbyggare. Till deras uppgift hör att skriva läroböcker och att göra det med all den klokskap och erfarenhet åren givit. En

handbok måste med nödvändighet ligga nära mittfåran i ämnet. I ytterkanterna växer en ny etnologi fram och en ny generation självbetraktare. Om ytterligare 30 år, när det är deras tur att skriva sin ämneshistoria och Ehn och Löfgren förvandlats till emeriti, kan vi vara säkra på att de gör det på ett annat sätt, lika präglade av sin tids erfarenheter, som Ehn och Löfgren av sin.

Helene Brembeck, Göteborg

Göran Ahrne, Christine Roman och Mats Franzén: *Det sociala landskapet. En sociologisk beskrivning av Sverige från 50-tal till 90-tal*. Bokförlaget Korpen, Göteborg 1996. 318 s. ISBN 91-7374-603-7.

Förf. till *Det sociala landskapet* har haft som målsättning att skriva en elementär och lättillgänglig introduktionsbok i sociologi med utgångspunkt i svensk sociologisk forskning. Därtill har de haft som syfte att kortfattat beskriva Sverige ur ett sociologiskt perspektiv. Boken vänder sig främst till grundstudenter på samhällsvetenskapliga utbildningar, men förf. menar att även mer etablerade sociologer samt läsare utanför den akademiska världen kan ha behållning av den.

Lejonparten av boken utgörs av en sammanställning av svenska sociologers forskningsresultat under de ungefär 50 år sociologin har funnits som akademisk disciplin i Sverige. Detta tillvägagångssätt utgör enligt förf. i sig en självständig sociologisk analys. I sin beskrivning av Sverige utgår de från fyra grundläggande typer av organisationer: familj och släkt, stat, företag och frivilligorganisationer. Det är genom interaktion inom, mellan och utanför dessa organisationer som samhällslivet äger rum, menar de. Boken anlägger alltså ett företrädesvis organisations sociologiskt perspektiv.

I det första kapitlet, "Samhället i Sverige", redogör förf. bl.a. för sina teoretiska utgångspunkter. De hävdar därvid att det främst är sociala positioner som utgör sociologins studieobjekt och, som de skriver, att "Det är huvudsakligen genom positioner i organisationer som människors handlingar koordineras och omvandlas till samhällsprocesser, och den sociala ordningen upprätthålls i första hand genom organisationer..." (s. 21).

Postmodernismen ägnas pliktskyldigast några rader, varvid det konstateras att den står för insikten om behovet av en mångfald av teorier och begrepp. Därefter lämnas den därhän. I kapitlet diskuteras vidare en mängd sociologiska nyckelbegrepp, bl.a. makt, teknik och kultur, varav behandlingen av det sistnämnda torde vara av särskilt intresse för den här tidskriftens väl huvudsakligen etnologiska läsekrets. Förf. vänder sig mot såväl det snäva kulturbegrepp som likställer det med "finkultur" som mot tendensen att ersätta begreppet samhälle med begreppet kultur, vilket de menar att antropologer och etnologer ofta gör. Istället menar förf. att kultur handlar om värden och föreställningar som ger vardagen mening och att kultur och samhälle knyts samman genom institutionalisering och internalisering. I institutionaliseringen har organisationen nyckelroll genom att de tillhandahåller stabila meningssammanhang, medan det är individer som internaliserar kulturen och därigenom skapar en personlig identitet.

Kapitlet, "Människorna i Sverige", inleds med ett avsnitt om vardagslivet vilket enligt förf. kännetecknas av tre olika typer av relationer: organisationer (t.ex. hemmet och arbetsplatsen), nätverk (grannar och vänner) samt semi-organiserade fält (varuhus, biografer och trafiken). I kapitlet diskuteras också social stratifiering i termer av klass, kön och etnicitet. Det klassbegrepp som tillämpas bygger väsentligen på marxistisk klassteori, kompletterad med Bourdieus habitusbegrepp.

De därpå följande fyra kapitlen behandlar i tur och ordning var och en av de fyra grundläggande typerna av organisationer som förf. urskiljer, dvs. familj och släkt, stat, företag och frivilligorganisationer. I stor utsträckning utgörs dessa kapitlen av sammanställningar av sådana forskningsresultat som svenska sociologer har kommit fram till under de fem decennier boken behandlar. I denna bokens huvuddel passerar utrednings- och undersökningsresultaten revy i en närmast hisnande takt. Många av den svenska sociologihistoriens främsta empiriker presenteras i samband härmed. Framställningen är liksom den sociologiska forskning som presenteras i allt väsentligt deskriptiv.

Boken avslutas med ett sammanfattande kapitel där förf. identifierar tre huvuddrag i den sociala utvecklingen i Sverige från 1950-talet till 1990-talet: internationalisering, ökad mångfald samt ökad olikhet.

Min inställning till den här boken är kluven. Å ena

sidan ger den en gedigen och initierad beskrivning av ett halvt sekels samhällsutveckling i Sverige. *Det sociala landskapet* förser läsaren med en i stora stycken lättillgänglig och nyttig rekapitulation av den sociala utvecklingen i vårt land sedan 50-talet och tillika en värdefull repetition av vad svensk sociologi mer namnkunniga gestalter ägnade och ägnar sig åt. Däri ligger i mitt tycke också bokens största förtjänst.

Å andra sidan är det framför allt den kvantitativt inriktade empiriska svenska sociologiska forskningen och utredningsverksamheten som förf. guidar läsaren genom. Om den epistemologiska, teoretiska och metodologiska utveckling som ägt rum inom den svenska sociologin säger förf. däremot föga. Detta ger, tillsammans med den ensidigt organisationssociologiska slag-sidan, i mina ögon en något skev bild av såväl sociologiämnet som sådant, som – om än i mindre utsträckning – av svensk sociologi. Bokens beskrivning av Sverige är till följd av detta bättre än dess beskrivning av svensk sociologi skulle man kunna uttrycka det. Dessutom gör den starkt dominerande deskriptiva framställningen i kombination med den nästan lika starka betoningen på kvantitativ forskning emellanåt boken en aning tråkig att läsa. Texten innehåller dessvärre ibland flera sidor långa partier som i princip inte är annat än verbaliserade frekvenstabeller. Sådana här avsnitt förekommer t.ex. med jämna mellanrum:

Om man ändå ser alla TCO-anslutna som ett mellanskikt var detta 35 procent av de offentligt anställda. De SACO-anslutna, slutligen, var 12 procent av de offentligt anställda. Det är betydligt fler kvinnor än män i den offentliga sektorns arbetarklass. Av de LO-anslutna i den offentliga sektorn var 70 procent kvinnor, medan 52 procent av de SACO-anslutna i den offentliga sektorn var män. I TCO var andelen kvinnor 63 procent bland de offentligt anställda... (s. 192).

Det hjälper därvidlag inte att förf. försöker variera sig genom att ömsom använda exakta sifferangivelser, ömsom mer approximativa uttryck som "en tredjedel", "drygt hälften", "sju tiondelar" o.d. Det inverkar ändå menligt på bokens läsvärde.

Förf. gör redan i bokens två första kapitel reda för hur de ser på sociologin som ämne och de låter detta synsätt präglade också resten av framställningen. Denna konsekventa hållning är i sig naturligtvis bra, men den leder ibland till en del olyckliga förenklingar som borde ha kunnat undvikas. Jag har redan nämnt den onödigt

generaliserande sinkadusen åt etnologers och antropologers kulturbegrepp och den tämligen överslättande behandlingen av postmodernismen. Den senare har, oavsett vilken inställning man har till den, tvivelsutan utgjort en viktig strömning i såväl svensk som internationell sociologisk debatt under de senaste decennierna och den kan knappast på ett adekvat sätt avhandlas på ett par rader. Ytterligare ett exempel finner vi i avsnittet om klassbegreppet, i vilket förf. bland annat hävdar att Weber formulerade en klassteori som till sina konsekvenser knappast skiljer sig från den marxistiska. Där emot nämns inte att Weber till skillnad från Marx såg klassbegreppet som blott en av flera principer för social stratifiering, tillsammans med bl.a. status och makt. Även om deras respektive definitioner av klassbegreppet kanske inte tycks skilja sig nämnvärt åt, så gör ju onekligen deras respektive teorier om social stratifiering det, liksom de epistemologiska grundantaganden de bygger på. Detta sagt emedan den sociologiska forskning som utgår från ett weberskt perspektiv på social stratifiering till sina konsekvenser, tvärtemot vad förf. hävdar, markant skiljer sig från den som utgår från ett marxistiskt.

I bokens förord uttrycker förf. ambitionen att tillhandahålla en fjärde generationens elementär svensk sociologibok. De vill samtidigt motverka den olyckliga specialisering inom sociologin som de menar kommer till uttryck i bl.a. den närmast föregående boken av samma typ, den av Himmelstrand och Svensson redigerade *Sverige – vardag och struktur* (den s.k. Sverige-boken) från 1988. Den teoretiska, metodologiska och ämnesmässiga mångfald som kännetecknar "Sverige-boken" i kraft av att ett drygt trettiotal olika samhällsforskare (däribland både Ahrne och Franzén) skrivit om sina respektive expertområden, saknas i *Det sociala landskapet*. Medan den förra ger bilden av den svenska sociologin som en dynamisk och pluralistisk disciplin inom vilken forskare med sinsemellan olika specialiteter, epistemologisk grundsyn och teoretiska influenser kan samsas om utrymmet, ger den senare snarast bilden av svensk sociologi som ett forum främst för kvantitativa beskrivningar och analyser av olika slags organisationer. Det är ju förvisso också ett slags specialisering.

Om jag skall försöka mig på ett sammanfattande omdöme om boken är jag, de kritiska synpunkter jag fört fram till trots, ändå försiktigt positivt inställd till

den. Förf. har onekligen gjort ett i många avseenden imponerande arbete med att sammanställa nya och gamla forskningsresultat från den svenska sociologiska historien. De lyckas också relativt väl med att ur sitt perspektiv och på ett för det mesta okonstlat och lättillgängligt sätt beskriva det sociala landskapet i Sverige från 50-tal till 90-tal. Och oavsett om man instämmer i förf. teoretiska utgångspunkter eller ej, ger boken icke desto mindre en koncis och värdefull sammanfattning av svensk samhällsforskning. Den anbefalles således som en nyttig introduktion till den inhemska sociologin för nybörjarstudenter i ämnet, till vem helst som intresserar sig för svensk samtidshistoria samt till verksamma sociologer som vill fräscha upp sina kunskaper om väsentliga delar av den svenska versionen av den disciplin de företräder.

Fredrik Miegel, Lund

Peter Aronsson: *Regionernas roll i Sveriges historia*. ERU, rapport nr 91. Fritzes. Stockholm 1995. 264 s., ill. ISBN 91-38-30653-0.

Nationalstaten var länge den storhet från vilken den akademiska historieforskningen i huvudsak utgick. Den utgjorde den givna ramen när problemställningar skulle formuleras och penetreras. Men detta paradigm som ställde kungar, statsministrar och fältherrar i förgrunden har under senare årtionden brutits ned och ersatts av en forskning inriktad på vad som har utspelat sig bortom maktens centrum, bland s.k. vanligt folk. Parallellt härmed har bilden av nationalstaten som entydig och homogen förlorat i trovärdighet. Att visa på den mångfald och variation som nationalstaten ofrånkomligen har varit sammanbunden med har uppfattats som en allt angelägnare uppgift.

Växjöhistorikern Peter Aronsson har gjort sig känd som en av dem som vill problematisera nationalstaten utifrån ett subnationellt angreppssätt. För några år sedan kom hans doktorsavhandling – *Bönder gör politik* – som diskuterade sockenstämman som politisk arena utifrån två sydsmländska exempel. Nu har han på uppdrag av ERU (Expertgruppen för forskning om regional utveckling) skrivit rapporten *Regionernas roll*